

UIT DE STUDEERCEL.

Men heeft ons geleerd, dat de tijd eene fictie is — en toch stemt elke Sint-Sylvester-avond nog altijd weemoedig.

Het jaar 1896 laat evenwel herinneringen, die niet spoedig zullen verzwakken. De beide Kamers der Staten-Generaal stonden de regeering bij in het tot stand brengen der nieuwe kieswet (7 September 1896). Het is zeer moeilijk te voorspellen, hoe het met de praktijk van de nieuwe wet zal gaan. Zullen nu eerlang onze Bebels, en onze Liebknechts in ons hervormd parlement zitten? Dat ligt nog in den schoot der goden verborgen, zegt Homerus. Voor de leden der kiesbureelen zullen bange, misschien woelige uren aanbreken. *Il y aura du bruit dans Landernau!*

Nog eene herinnering uit de allereerste dagen van 1896 zal niet vergeten worden — de onverschrokken, beleidvolle houding van President Krüger, toen de Engelsche vrijbuiters onder Jameson, begeerig naar de Transvaalsche goudlanden, in vollen vrede over de grenzen trokken, maar door de Boers met nimmer falende kogels werden verjaagd. De uitkomst van dezen aanslag heeft eene blijvende vreugde in Nederland gewekt. Mij is het feit bekend, dat een onzer allerverdienstelijkste professoren, die een bijzonder warm hart aan de Transvaal toedraagt, uit blijdschap over deze victorie een geheelen nacht slapeloos doorbracht.

Niet licht zal vergeten worden, hoe de Keizer van Duitschland President Krüger met een zeer belangrijk telegram gelukwenschte, en hoe boos vele groote Engelsche dagbladen zich maakten over deze Zuid-Afrikaansche sympathieën te Berlijn. En nu geschiedt juist het tegenovergestelde van hetgeen in het midden dezer eeuw plaats greep. Toen sloten Frankrijk en Engeland eene alliantie om ten gunste van Turkije oorlog te voeren tegen Rusland (Krimoorlog) — nu zal men wellicht eerlang eene triple-alliantie zien sluiten tusschen Frankrijk, Rusland en Engeland, in hoofdzaak gericht tegen Duitschland.

Evenmin zal vergeten worden wat bij de kroningsfeesten te Moskou in Augustus 1896 voorviel, of wat er geschiedde bij den zegetocht van den Czaar, zijne gemalin en de kleine Grootvorstin Olga door Frankrijk en bij de schitterende ontvangst te Parijs. Zoo blijven nog vele *souvenirs* van 1896 — de Hongaarsche jubilaem-feesten te Budapest, de nijverheids-tentoonstelling te Berlijn, de oorlogsrampen der Italianen in Abessynië, de opstanden op Cuba en Manilla, de moorden op Armeniërs in Stamboul bedreven, en voor ons de krijgsgebeurtenissen in Atjeh.

Nog andere gebeurtenissen gedurende 1896 zullen in herdenking blijven. In Duitschland is de naam van Prof. Röntgen, in Noorwegen die van Dr. Frithjof Nansen beroemd geworden. Maar ook zijn er vele belangrijke mannen heengegaan in 1896. Het zij mij hier vergund hoofdzakelijk te wijzen op enkele groote verliezen geleden door wetenschappen en letteren.

In Frankrijk stierven Léon Say, Jules Simon, Alexander Dumas, Arsène Houssaye en Edmond de Goncourt. Dumas heeft zeer langen tijd de „jonge”

Dumas geheeten, maar stierf op zijn 71ste jaar (November 1895). Letterkundig had hij zijn naam gemaakt met zijne *Dame aux Camélias* — de apotheose van eene zeer bekende *courtisane*, eene boerendochter uit Bretagne, die eigenlijk Alphonsine Plessis heette, maar zich zelve Marie Duplessis noemde. Dumas gaf haar den naam van Marguérite Gauthier — en Verdi noemde haar eenigen tijd later *la Traviata*.

Eigenaardig is het verschijnsel, dat bij het overlijden van Marie Duplessis te Parijs in Maart 1847 eene verkooping werd gehouden van hare meubelen en kostbaarheden, en dat bij die gelegenheid een groot auteur uit Londen, Charles Dickens, de auctie bijwoonde. Hij heeft over dit voorval een brief geschreven aan zijn vriend Comte d'Orsay te Londen — waarin deze zeer eigenaardige passage: „*Cette Marie Duplessis, qui a mené l'existence la plus brillante, la plus perverse et la plus folle, laisse derrière elle un mobilier exquis, tout un attirail de somptueux bijoux et de parures voluptueuses. On raconte qu'elle est morte d'un coeur brisé, on fait circuler sur son compte des légendes où le romanesque le dispute à l'absurde. Pour ma part, en brave Anglais, doué d'un peu de sens commun, j'incline à penser qu'elle est morte d'ennui et de satiété. La satiété peut tuer aussi bien que la faim.*”

Zoo schreef Charles Dickens aan den Graaf d'Orsay. Hier wordt de Fransche lezing medegedeeld, gegeven door den Graaf du Pontavice de Hussey in zijn sympathiek boek over Dickens, in 1889 verschenen onder den titel *L'inimitable Boz. Etude historique et anecdotique de la vie et l'oeuvre de Charles Dickens*.

De kalme verklaring, door Dickens opgemaakt over het sterven der later zoo befaamde *Dame aux Camélias*, bleek naar het getuigenis van Alexandre Dumas, geheel onjuist te zijn. Marie Duplessis bezweek aan een snel toenemend borstlijden. Het is aan den toen nog jongen Dumas gelukt deze anders zeer ordinaire hetaira te idealiseeren, met het voor hem gelukkig gevolg, dat hij in de letterkundige wereld zelfs zijn beroemden vader voorbijstreefde, daar men hem eene plaats inruimde onder de veertig onsterfelijken van het Instituut, terwijl het den auteur van *Antony*, van *Les Trois Mousquetaires* en van *Le Comte de Monte-Christo* nimmer gelukte een zetel te verwerven in de *Académie Française*.

De oude Dumas heeft dus op den één-en-veertigsten fauteuil der Académie plaats genomen, zooals beweerd is door den eveneens in 1896 overleden Arsène Houssaye. Het eenig letterkundig gewrocht van dezen polygraaf is juist zijne *Histoire du 41me fauteuil de l'Académie Française*. Dit boek is blijven leven — al zijne talrijke novellen en romans hebben reeds den doodstrek gezet. Ik herinner mij zeer goed, hoe in 1872 te Parijs, toen mij het voorrecht te beurt viel eenige oogenblikken te mogen spreken met Léon Gambetta, toen ik hem enkele inlichtingen vroeg over de gebeurtenissen van 1871, en toevallig sprak over een juist uitgekomen boek van Arsène Houssaye, deze mij met eene lichte beweging zijner schouders antwoordde: „*Arsène Houssaye! Il ne faut pas le croire, c'est un parfumeur.*” Het eenig ongemeene in Houssaye is, dat hij in 1830 behoorde tot de groep der meest geavanceerde aanhangers der Romantiek, dat hij een groot vriend had in Théophile Gautier, en in den

beginne met allen ernst een goed artist wenschte te worden. Na 1848 werd Houssaye een voorstander der Bonapartes, na den *coup d'état* van December 1851 gunsteling ter Tuilerieën, historieschrijver van al de ongebondenheden der *Grandes Dames* van het tweede keizerrijk. Auteur van boeken als *Les milles et une Nuits Parisiennes; Mademoiselle Cléopâtre; Les douzes nouvelles Nouvelles*, won hij een groot fortuin, en verbaasde hij *le vrai monde Parisien* door de weelde zijner vorstelijke feesten, gegeven in een soort van modern paleis.

In ons vaderland vallen groote verliezen te betreuren. In 1896 zijn van ons heengegaan: Allard Pierson, J. P. Hasebroek, W. F. G. Nicolai, de professoren J. G. R. Acquoy, D. Doyer en de bibliothecaris, Dr. W. N. du Rieu. Allard Pierson, vurig bewonderaar van zijn leermeester Opzoomer, zelf wijsgeer, theoloog met afwisselende richting van denken en leeren, was tevens een uitstekend letterkundig kunstenaar. Als redenaar en leeraar muntte hij uit door overtuigende betoogkracht. Zijne wetenschappelijke *Gids*-artikelen, zijn *Calvijn*, zijn *Katholicisme*, zijn in voortreffelijken stijl opgesteld, en getuigen voor de zeer serieuze studiën des auteurs. Als kunstwerk liet hij na *Eene pastory in den vreemde* (1857), waarvan een tweede druk in 1861 met den nieuwen titel *Intimis* verscheen, duidelijk leerend, dat de pastory in den vreemde te zoeken was te Leuven — het Belgisch Mastland van Allard Pierson. In 1866 voltooide hij zijn grooten roman over het kerkelijk leven in Nederland. In de bijzonderheden genomen bevat *Adriaan de Mérial* allervoortreffelijkste, maar ook zwakke bladzijden. Als geheel wordt het kunstwerk gedrukt door den redeneerlust van den auteur, die zijne verschillende predikanten en helden lange betoogen doet uitspreken voor hunne zeer uiteenlopende theologische overtuigingen.

Theologisch was Johannes Petrus Hasebroek juist een tegenvoeter van Pierson; letterkundig behoorde hij tot het eerste Jonge-Holland van 1830, terwijl Pierson het tweede Jonge-Holland van 1850 in vele opzichten den weg wees. Theologisch heeft Hasebroek alleen praktisch werkzaam geweest, heeft hij vele leerredenen uitgegeven, de *Imitatio* van Thomas à Kempis vertaald, en eene reeds bestaande vertaling van Fr. Strauss' *Kerkklokstonen* herzien. Pierson vertegenwoordigde de verschillende schakeeringen der moderne theologie, Hasebroek stond naast Da Costa en Willem de Clercq als verdraagzaam en zacht gematigd voorstander van het neo-Calvinistisch *réveil*.

Hasebroek is een onzer laatste vertegenwoordigers van het eerste Jonge-Holland. Zijne studentenjaren vallen in het tijdvak van 1829 tot 1835. Met de grootste geestdrift heeft hij in 1831 als vrijwillig jager aan den Tiendaagschen Veldtocht deel genomen, zich scharende in de rijen van een tweehonderdtal Leidsche studenten, die op de roepstem van Koning Willem I den groenen jagersrok aantrokken en het geweer opnamen, om de „ontzinde" Belgische opstandelingen tot rede te brengen. Na den Tiendaagschen Veldtocht openbaarde zich de letterkundige aanleg van den jongen theologischen student, toen hij de fraaiste liederen van Thomas Moore vertolkte, en weldra door zijne oorspronkelijke verzen de aandacht trok.

Zijne eerste pastorie tegenover het „witte” kerkje van Heiloo werd het vereenigingspunt van al de jonge schrijvers en al de jonge dichters, die in het tijdvak van 1830 tot 1840 zulk een buitengemeen scheppingslust aan den dag legden. In deze pastorie werd Hasebroek op aansporing van Potgieter en Beets de Jonathan van *Waarheid en Droomen* — een boek, dat nog altijd wordt herdrukt. Hasebroek kenmerkte zich door zooveel humane zachtheid in den omgang met menschen, dat hij louter vrienden bezat, en het soms alleen maar lastig vond, dat de lof zijner vrienden hem telkens aan den „braven Hendrik” herinnerde.

Onze talentvolle en joviale Nicolai is ook heengegaan. Een kunstenaar van den edelsten aanleg en de hoogste bescheidenheid was hij als vriend een juweel van oprechtheid en goedheid. Zijne verdiensten als componist en virtuoos, als dirigent en leeraar, werden en worden door deskundigen om strijd gehuldigd. Ik herinner mij Nicolai nog zeer levendig in 1869 op den avond van een onthullingsdag. Des middags was het monument van 1813 uit zijne windselen te voorschijn gekomen, des avonds werd in een houten gebouw op het Buitenhof de Cantate van Nicolai en Beets uitgevoerd voor Koning, Koningin, heel het hof en het aanzienlijk 's Gravenhage. Na afloop zag men de hoekige, eenigszins stijve, maar kloeke gestalte van Prins Frederik der Nederlanden zich wenden tot Nicolai, terwijl hij hem met een zeer kort en statig woord het ridderkruis van de Eikenkroon, namens den Koning, aanbood. De meeste souvenirs van Nicolai zijn voor mij verbonden aan de Nederlandsche Taal- en Letterkundige Congressen. Nicolai bevond zich met zijne echtgenoot onder de Noord- en Zuid-Nederlandsche Congresleden, omdat hij wist, dat deze de nationale toonkunst, vertegenwoordigd door hem zelve en Peter Benoit, op kunstbroederlijke wijze eerden en tot haar recht deden komen. Menig vriendelijk en onvergetelijk uur heb ik daar in zijn gezelschap gesleten.

De Leidsche Hoogeschool werd in December 1896 door gevoelige slagen getroffen. Eerst kwam het bericht, dat onze hooggewaardeerde Acquoy was overleden. Ieder, die hem kende, vereerde hem, had hem lief, om de ongemeene heuschheid, de altijd vriendelijke bereidvaardigheid, waarmee hij zijn advies gaf in wetenschappelijke zaken. Al wat hij schreef — zijne monographie over *Herman de Ruyter*, zijn groot werk over *Windesheim*, zijn *Archief* — kwam verrassen en verbazen door de onnavolgbare volledigheid, nauwkeurigheid, en grondigheid. En weinige weken later kwam eene nieuwe treurnare — het plotseling verscheiden van onzen bibliothecaris Dr. W. N. du Rieu. Wij allen hadden den levendigen, opgewekten vriend nog zoovele jaren toegedacht. Ter Leidsche academische Bibliotheek voerde hij het opperbewind met eene voorkomendheid, die de harten won, en eene wetenschap, die onuitputtelijk scheen. Du Rieu kende geheel Leiden, ging met professoren en studenten om als hulpvaardig vriend, en werd door ieder op de handen gedragen om zijn nobel, onkreukbaar karakter.

T. B.